

YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI

Nurillayev Umidbek Xudayberdiyevich

Jamoat Xavfsizligi Universtiteti magistraturasi tinglovchisi

Annotatsiya: *Yo'l harakati xavfsizligi butun dunyoda muhim muammo hisoblanadi, chunki yo'l-transport hodisalari inson hayoti va infratuzilmasiga katta xavf tug'dirmoqda. Hukumatlar va tashkilotlar doimiy ravishda innovatsion choralarni o'rganmoqdalar va yo'l harakati xavfsizligini oshirish bo'yicha ilg'or tajribalar o'tkazmoqdalar. Ushbu maqola istiqbolli natijalarni ko'rsatgan yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalarni ko'rib chiqadi.*

Kalit so'zlar: *traffik holatlar, olim darajasi, kelishuvlar, yondashuvlar, potensial yechimlar, yevropa mamlakatlari tajribasi*

Kirish: Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) 2004 yilda yo'l-transport jarohatlarining oldini olish bo'yicha Jahon hisobotini e'lon qildi (Peden va boshq., 2004). Ushbu hisobotda yo'l-transport jarohatlari (RTI) va o'lim holatlari butun dunyo bo'ylab sog'liq muammosi sifatida ko'rib chiqilgan va yo'l-transport halokatlari va muammoni nazorat qilish uchun yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qarshi choralar bilan bog'liq ma'lum xavf omillarining qisqacha mazmuni kiritilgan. Shuningdek, yangi yoki takomillashtirilgan aralashuvlarsiz RTI 2020 yilga kelib o'limning uchinchi sababi bo'lishiga ishora qildi. Ushbu hisobotning nashr etilishi ba'zi milliy va xalqaro agentliklar va fuqarolik jamiyati guruhlarini yo'l harakati xavfsizligi muammosiga ko'proq e'tibor berishga undadi va Birlashgan Millatlar tashkiloti Bosh Assambleyasi, Jahon Sog'liqni saqlash Assambleyasi va JSST Ijroiya Kengashi tomonidan bir qator qarorlar qabul qilindi (JSST, 2004, 2009, 2011, 2016).

Bir amal sifatida, yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha ikki Global Vazirlar konferentsiyalar Moskvada bo'lib o'tdi, Rossiya (19-20 noyabr 2009), va Braziliya, Braziliya (18-19 noyabr 2015). Uchinchi esa 2010 yil fevral oyida Shvetsiyaning Stokgolm shahrida

rejalashtirilgan. Brasiliyadagi konferentsiya yakunida 2,200 delegatlari yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha Brasilia deklaratsiyasini qabul qildilar, ular orqali bu o'n yillikning oxiriga qadar yo'l harakati o'limini kamaytirish yo'llarini kelishib oldilar—bu yangi barqaror rivojlanish maqsadi (SDG) maqsadidagi asosiy bosqich 3.6 (Brasilia Deklaratsiyasi, 2015). Ushbu maqsadga erishilmadi va dunyoning aksariyat mamlakatlarida RTI va o'lim holatlarining umumiy soni ortib bormoqda.

JSST shuningdek, 2009, 2013, 2015 va 2018 yillarda yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha to'rtta Global holat hisobotini e'lon qildi. Yakuniy 2018 (JSST, 2018) yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha Global holat hisoboti. Ushbu hisobotlar ~180 mamlakatda yo'l harakati xavfsizligi holatini keng baholaydi. Ma'lumotlar standartlashtirilgan so'rov shakli yordamida milliy hukumatlardan olingan. GSRRS18 shuni ko'rsatadiki, yo'l-transportning umumiy o'lim darajasi 17,4 ga 100,000 ni tashkil qiladi, ammo daromadlar va mintaqalar bo'yicha katta nomutanosiblik mavjud. Past va o'rta daromadli mamlakatlar (LMIC) 24.1 100 000 boshiga eng yuqori yillik yo'l-transport o'lim stavkalari, bor, deb xabar esa yuqori daromadli mamlakatlarda darajasi (HIC) da eng past 9.2 boshiga 100,000, va yo'l-transport cho'kadi vafot etganlarning yarmidan ko'pi piyodalar bor, deb, velosipedchilar va motorli ikki g'ildirakli (MTV) foydalanuvchilar.

LMIC transport jarohati barqaror chiqish va hozir o'lim yuqori 10 sabablari (JSST, 2018) unvoni qilindi. Qurbonlarning 50% dan ortig'i piyodalar, velosipedchilar va mototsiklchilardir va RTI aksariyat mamlakatlarda yosh kattalar o'limining asosiy sababiga aylandi. Ko'pgina HIC yo'l harakati xavfsizligi siyosatiga ega bo'lsa-da, ko'plab Lmiclar xavfli xatti-harakatlar va transport vositalari va yo'l infratuzilmasining xavfsizlik xususiyatlarini muntazam ravishda hal qiladigan keng ko'lamli tadbirlarni qo'llab-quvvatlash uchun milliy tartibga solish agentliklari va barqaror moliyalashtirish oqimlarini tashkil etish jarayonida.

LMIC shuningdek, qishloq yo'llari va avtomagistral infratuzilmasini rivojlantirmoqda. Milliy hukumatlar va xalqaro rivojlanish agentliklari yo'l infratuzilmasini kengaytirishni iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning asosiy strategiyasi deb bilishadi. Oxirgi ikki o'n yilliklar

ichida, Xitoy muhim kengaytirish rejalari (Xu & Nakajima, 2017; Yan, 2011) bilan, Amerika qo'shma Shtatlari, deb raqib bir yo'l tizimini barpo etdi. Hindistonda avtomagistral infratuzilmasining tez o'sishi davom etmoqda, chunki avtomobil transportining etishmasligi sanoat o'sishi uchun asosiy to'siq sifatida qaralmoqda (G'ani, Gosvami va Kerr, 2013). Aksariyat odamlar barcha ob-havo yo'llariga kirish imkoniga ega bo'lmagan Afrika, 6 tomonidan 10-2040 marta yo'l tarmog'ini kengaytirishni rejalashtirmoqda (Afrikada infratuzilmani rivojlantirish dasturi, 2013). Yo'l infratuzilmasi va transport vositalari sonining ko'payishi, agar tegishli dalillarga asoslangan yo'l harakati xavfsizligi choralari bilan birga bo'lmasa, RTI stavkalarining oshishiga olib kelishi mumkin.

2011 yil mart oyida BMT Bosh Assambleyasi tomonidan rasman e'lon qilingan 2020-2010 yillarda yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha harakatlar o'n yilligi yo'l harakati xavfsizligini boshqarish salohiyatini oshirish orqali millionlab odamlarning hayotini saqlab qolishga intiladi; yo'l infratuzilmasi xavfsizligini yaxshilash; transport vositalarining xavfsizligini yanada rivojlantirish; yo'l foydalanuvchilarining xatti-harakatlarini yaxshilash; va halokatdan keyingi javobni yaxshilash. So'nggi o'n yil ichida butun dunyo bo'ylab yo'l harakati xavfsizligi tashabbuslarini targ'ib qilish va moliyalashtirish uchun bir nechta milliy va xalqaro tashabbuslar qabul qilindi. Avtotransport vositalarining xavfsiz dizayni bo'yicha xalqaro miqyosda oqilona kelishuv mavjud bo'lsa-da (uch g'ildirakli skuter taksilari, tuk-tuks, jeepneys va boshqalar kabi mahalliy ishlab chiqarilgan transport vositalaridan tashqari), yo'l va infratuzilmani loyihalash, politsiyani ijro etish va halokatdan keyingi parvarish bo'yicha dalillarga asoslangan aralashuvlar etishmayapti.

Mamlakatlarni tanlash va o'qish davri yo'l qurilishi va texnik xizmat ko'rsatishga investitsiyalar to'g'risidagi ma'lumotlarning mavjudligi bilan bog'liq edi. Avstriya, Belgiya, Xorvatiya, Chexiya, Daniya, Estoniya, Finlyandiya, Frantsiya, Germaniya, Italiya, Irlandiya, Latviya, Litva, Lyuksemburg, Niderlandiya, Norvegiya, Polsha, Portugaliya, Slovakiya, Sloveniya, Ispaniya, Shvetsiya va Buyuk Britaniya. Ma'lumotlarning mavjudligi bizni 1998-ga 2016-ga qaratishga olib keldi. Adabiyot sharhida ko'rinib turganidek, yo'l-transport hodisalari uchun ko'plab tushuntirish omillari mavjudligini hisobga olib, modelga

ba'zi muhim omillarni kiritmaslik orqali spetsifikatsiya xatosi muammosiga duch kelish mumkin. Shuning uchun hisobga olish uchun qo'shimcha o'zgaruvchilar kiritildi: ta'sir qilish, o'ziga xos transport xususiyatlari va ijtimoiy-iqtisodiy va meteorologik sharoitlar.

Modelga qo'shiladigan qaram o'zgaruvchiga kelsak, Hakkert va Braimaister ta'sir qilish darajasiga ko'ra nisbatdan foydalanishni tavsiya eting, ilgari boshqa tadqiqotlarda ishlatilgan yondashuv. Ushbu chiziq bo'ylab Papadimitriou va boshq. Evropa darajasida mavjud bo'lgan ta'sir qilish ma'lumotlari bilan birgalikda turli xil xavf ko'rsatkichlarini baholadi. Ikkalasining tavsiyalaridan so'ng, ushbu tadqiqot o'lim darajasini qaram o'zgaruvchi sifatida ko'rib chiqadi. Bu ko'rsatkich milliard yo'lovchiga to'g'ri keladigan o'lim soni sifatida belgilanadi.

Xulosa

Yo'l-transport hodisalarini kamaytirish va son-sanoqsiz odamlarning hayotini saqlab qolishga qaratilgan yo'l harakati xavfsizligi sohasida ilg'or xorijiy tajribalar inqilobni davom ettirmoqda. Ushbu maqsadga erishishda aqlli infratuzilma, innovatsion avtomobil texnologiyalari va haydovchilarni o'qitish bo'yicha keng qamrovli dasturlarning integratsiyasi muhim rol o'ynaydi. Ushbu tajribalar baxtsiz hodisalar tobora kamdan-kam uchraydigan yo'llarda xavfsizroq va samaraliroq kelajak haqida tasavvur beradi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *"Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha Global holat hisoboti 2015". Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti. Asl Arxivlangan 20 oktyabr 2015. Olindi 27 Qadam Tashlamoq 2018.*
2. *Quyosh, J. & Lovegrove, G. (2008). Birlashtirilgan Grid yo'l naqshining xavfsizlik darajasini baholash bo'yicha tadqiqotlar, CMHC uchun tashqi tadqiqot loyihasi, Ottawa, Ontario*

3. Erik Dumbaugh va Robert Rae. Xavfsiz shahar shakli: jamiyat dizayni va yo'l harakati xavfsizligi o'rtasidagi munosabatlarni qayta ko'rib chiqish. Amerika rejalashtirish assotsiatsiyasi jurnali, Vol. 75, No. 3, Yoz 2009
4. Viki Feng Vey, Basic va Gord Lovegrove PhD (2011), barqaror yo'l harakati xavfsizligi: VRU hayotini saqlaydigan yangi Mahalla yo'li namunasi, Britaniya Kolumbiyasi universiteti

